

SZEGEDI SZÉP SZÓ

SIKLÓS JÁNOS:

ANYÁM SZÍVE

Ceruzarajz

Aldott legyen minden lépése. Milyen silány szavak ezek. Mit fejeznek ki? Alig valamit. Világra hozott, fölnevelt —, embert faragott belőlem. S én felnőttem, megfakult bennem az anyai szeretet, elhomályosultak életküzdelmének apró mozaikjai, a nyomasztó, kétségekkel terhes mindennapok ezrei. Most ülünk egymással szemben, a régi szobában, a megrokkant beteg és én. Alig beszélünk... s mégis valami magasztos közelségbe kerülök hozzá, bűnbocsánatos közelségbe. Kérdezés nélkül vallanak a lepergett évek, a hét gyerek neveléséről, viharosan küzdelmes évtizedekről. Kinn, az ablakunk alatt a cseresznye fehér-tiszta virága libeg, simogatja a fényes üvegeket, a nyitott ablakszárny engedi a tavasz koraesti illatát keveredni a földes szoba nehéz levegőjével. Olyan szag ez, amit gyermekkorom minden tavasza meghozott ebbe a kicsi fészekbe. A távolj fehért—tiszta csatorna partján béka századok, brekögő koncertje köszönti a holdat, fényes májusi.

Homályban

színű arca, mély életredőit elsimítja az este, fehér haját kendője takarja, kis kezét a szék karfáján pihenteti, jobb lábát — trombozissal beteg — hideg borogatás takarja. Megfáradt alakjának körvonala látnom csak, de hangja olyan melegen, bűgösen szól hozzám, mint régen, harminc esztendő óta mindig. A panasz árja nem tör rám, talán azt gondolja: minek a panaszos szó. A szegénységet szűgyelli vallani, öregségéről, betegségről, napjainak múlásáról nem beszél. Kérdez kíváncsian, aggódóan:

— Mi bajod fiacskám, mit mondanak az orvosok? Ne trefálkózz a betegséggel, könnyen megjárhatod.

Részletesen mesélem a bajom, a diagnózist. Figyelmesen hallgatja, tanácsol ezt is, azt is. Úgy cselekszik, mintha nekem lenne trombozom a jobb lábamban. Terelem a szót, múlt epizódokra, emlékekre. Szótlannul hallgatja, néha-néha kérdez közbe.

— Egyszer úgy adódott — kezdtek egy emlékezetes képbe —, hogy Vértés méltóságos úrnaknál nagy bankett volt és neked három napig egyhuzamban tartott a munkaidő. Ezen a banketten részt vettek szegediek, pestiek. Wolfék, Lippaiék, Szalay rendőrkapitány, meg fővárosi írók, helyi művészek. A mulatság végére, hajnalra olyan jókedv kerekedett, hogy elképesztően sok boravalót adtak neked, amiért felszolgáltál, felsegítettél a távozó vendégek felöltőjét: kilencven pengő gyűlt össze. Vértés méltóságos asszony meg azt mondta:

— Na Erzsikém, szedje össze a kimaradt húsokat, virsliket, tésztákat, vigye haza a gyerekeknek.

Két nagy garaboly enni-valót hoztál vasárnap reggelre, meg egy szép fehér, veknikenyeret. Olyan örömmel ugráltunk ki vackainkból, mintha Osváth sorsjátékának a fonyereményét kaptuk volna. Emlékszel? Mi örömmesen, visító gyönyörűséggel ettük a pácolt nyulat, a töltött borjúhúst, sertéssültet, virslit, s te meg sírtál.

— Miért sírsz anyukám? — kérdeztelek.

— Szegény kis gyerekeim. Egyetek csak... s nem válaszoltál a kérdéseimre. Azóta megértettem mindent, de akkor még az ételmaradék is örömet hozott nekünk.

Mindezt azért tudtam ilyen pontosan, mert ez alkalommal kaptam először új cipőt, meg düfint nadrágot... a borraivalból.

— Emlékszem — válaszolt, rezignációmentes hangon — keserves volt az élet.

Megcsendesedett

köztünk a beszéd, keresgettém a megkopott emlékekből egy vidámbat, de nem találtam. Azután meg azon tűnődtem, hogy mit ír-

jak anyák napjára? Gondolataimba vetődött egy francia népmesei motívum, a házasságra készülő fiúról, amit Kiss József öntött költői sorokba. Valahogyan így emlékeztem:

— A leánykérő fiútól azt kívánta a gonosz leány, akkor megy hozzá feleségül, ha elhozza, bemutatja anyja szívét. A fiú eleget tett a leány kívánságának. Kívágta anyja szívét, becsomagolta, s elindult a leányhoz. Vitte az egybekelés eszközt, az anyai szívét. Amint sietett, rohant a leányhoz, az erdőn keresztül, megbotlott egy kiálló fagykörben és elesett. Az anyai szívét elejtette, messze gurult tőle, a porba. S e pillanatban az anyai szíve megszólalt:

— Fiacskám, nagyon megütöttem magad?

Megborzongtam idegesen, mintha fáznék.

— Csukjad be az ablakot, mert megfázol, fiam — szólt anyám, s én az ablakhoz mentem szó nélkül, azután viláosságot csináltam, cigarettára gyújtottam.

— Piszkos az inged, vegyél tisztát apádéból, ezt hagyj itt, majd én kimosom — nézett gyűrt ingemre.

— Szó se róla — válaszoltam és néztem borogtatásba csavart, sámlin pihenő beteg lábát.

— Zsuzsika nagy lány, ősszel iskolába kerül — folytattam a prózai dolgokat.

— Három éve nem láttam a kis Zsuzsit — válaszolt és hangjában éreztem a megbántottságot. Mit feleljek? Igaza van. Nagyon rosszul érzem magam. Figyelmetlenség az egész, és mégis bánatot okoztam. Az unoka — nemcsak unoka, hanem benne van a szakadatlan élet, az örök megújulás. Látja saját életét újra és a természet örök törvényében önmagát a megújulás láncszemét.

— A nyáron elhozom, anyám, itt lehet ameddig kedves — mondtam rövid gondolkodás után.

Bólintott, hogy várja. Barnás-zöldbe játszó szemét rámügesztette kérdően, pedig nem kételkedett, de én mégis érzem: »ígéret ez fiam, elfelejtéd, amint kilépsz az ajtón«.

Megfeledkeztem

én már másról is és azért olvasom ki tekintetéből a kimondatlan kétkedést. Amikor az ember, ember lesz, megállapítja sajátját, valahogyan másodlagossá válik a régi, a gyerekkori

otthon. De anyám szíve nem vált másodlagossá. Várja, szótlannul, szemrehányás nélkül a gyerekeit, hogy menjenek és beszéljék el az életüket, munkájuk mindennapját, örömeiket — bánatukat. A felnőtté vált gyerekeket lefoglalja a saját családi otthona, a munka, ezernyi ága-boga, társaság, az élet jó és rossz vonásával folytatott mindennapos küzdelem. Legutoljára marad a szülő, az édesanya. Nem bírtam tovább, kimondtam:

— Ugye, anyám, nem így képzelte az öregséget, csak akkor nyitunk ajtót, ha bajba sodródtunk.

Nem válaszolt. Homlokredőjé mélyebb ráncokba vonódtak. Megfontoltan öntötte ki szívét:

— Nincs nekem panaszsom fiam egyötökre sem. Inkább azt mondhatom, hogy büszke vagyok a gyerekeimre. Segítem is őket, ahol tudom, mert nekik is nehéz az élet. Ancinak, Ildikónak lekvárt főztem, meg tarhonyát csináltam a nyáron. Meghízaltam a disznót kettőjüknek. A jövő nyáron is ezt csinálom, ha egészségem megengedi. Neked meg, kisfiam, zölddiót tettem el négy üveggel, nézd, ott van a szekrényen.

Önkéntelenül a szekrény tetejére néztem, ott állt négy kétliteres üveg a kedvenc befőttemmel, a zölddióval. Anyámra került a tekintetem és ő enyhén nevetett. Én meg... nem tudtam megfogni felbuggyanó indulataimat.

— Ugyan fiam — éreztem simogató kezét, melyből annyi jószág áradt, hogy semmiképpen sem tudnám viszonzni.

Megeredt a szava és mesélt. Milyen rossz az egyedüllet, mennyire terhes, önmegszűnés kinos az öregség.

— Apád eljár dolgozni, korán megy, későn jön... magam vagyok a négy fal között. Nincs senkim, akivel szót cserélnek.

— Ha beteg, ki ad egy pohár vizet?

— Én nem lehetek olyan beteg, hogy kiszolgálásra szoruljak, hiszen egyedül vagyok — mondotta őszinte meggyőződéssel.

— Jöjjön hozzánk, vagy bármelyikönkhöz.

— Fiacskám, fiacskám, te nem tudod mit mondtál, mert nem érted te, milyen teher egy beteg, különösen, ha öreg és még anyós is. Meg ez olyan alamizna-számba megy, amit én nem szívnék el.

— Ne beszéljen így, anyám — szóltam rá erősebben. Kicsit nyos mo-

Nem felelt.

Amire kértél

Emlékszel? — Édes! — Kérve-kérted azt: Ha kis időm van — nézzek el Feléd. — Mert érzéd a kigyó csalfa mérgét, Mely életedre lesve szívedbe mart.

Óh, Te akartál volna élni még... De féltél, s bennem bíztál egyedül, Mint aki fojtó rémtől menekül: „Mentsd meg, fiam, beteg anyád szívét!”

Hogy akartam! — De késve jött a hír, Hogy szíved három hosszú napom át Szenvedte már kínzó rohamát — Emészte életed — s hogy nincs már arra ir.

Rohantam, s mindent, mindent elköttem, De mire tested hordágyra került, Beteg szíved, jaj, végleg kimerült. — Légzésed lestem összegörnyedtetten.

Azóta járok síroddhoz Anyám — Virágot hozva — árva bús gyerek, Ki Téged még most csak jobban szeret. S itt állva mintha szavad hallanám:

„Ha kis időm van, jöjj el kisfiam Anyád sírjához — légy kicsit velem!” Sirodat könnyem... Fejfádat kezem Simogatja. Lelkemben múlt rian.

Síroddhoz járok én azóta már. Órákon át együtt és egyek vagyunk, Mintha csak egy volna szívünk s agyunk. Velem vagy örökre Édesanyám.

KÖSA ZOLTÁN

soly villant meg jellegzetes száján. Hát itt tartunk. Hét gyerek. Diftéria, vörheny, tifusz kettőnél, a dolog másoknál és otthon, és ez mind-mind természetesnek tűnt neki és nekünk. Most pedig olyan természetes előtte, hogy neki nincs senkije, aki ajtót nyisson rá beteg napjaiban.

— Micsoda ördögi játéka ez az életnek! Micsoda sarkalán állapot! Hogy beszélhet így egy anya. Csomagolj össze és elviszem — patogtam indulatos-keserűséggel.

— El is felejttem, fiam, ott van egy csomag a számodra a szekrény felső polcán, vedd csak elő. Nem tudtam postára tenni, mert az orvos ágyba parancsolt.

— Arról beszéljünk, anyám, hogy így nem megy tovább, eljön velem — folytattam dühös hangon.

— Na, vedd csak le, add ide nekem azt a csomagot — nézett rám és nevetett.

— Tessék — nyújtottam át mérgesen egy rózsaszínű papírba göngyölt tárgyat.

Kényelmesen kicsomagolta és a levélkét a kezembe adta:

»Drága kisfiam!

Névnapiod alkalmából fogadd szerény ajándékomat. Sajnos, nincs több pénzem, de vedd úgy, hogy őszinte szeretettel adom. Jó egészséget és boldogságot kívánok mindannyiótoknak. Sok-szor csókol benneteket.

Anyád«.

Pillantásom a csomagra vettem. Művészen kidolgozott, kézfárasztó, politúrozott cigarettásdoboz, mellette néhány csomag »Tulipán«, »Turist« cigarettá.

— Tedd el és ne mérgeződj!

Megenyhült a haragom, amire egyébként nem is volt okom.

— Köszönöm anyám — megcsókoltam fáradt arcát.

Sokáig ültem szótlannul, fölzaklatott érzésekkel, szegyenemben. Nem emlékszem mennyi idő múlt el, hangjára riadtam fel:

— Tudod-e, fiam, tegnapelőtt töltöttem be a hatvanötödik esztendőmet. Nagy idő ez ilyen küzdelmes élet után. Hatvanötödik születésnap.

— Nem tudtam — szaladt ki számon a döbbenet. És a szegyénytől erkölcsi nullává törpülve rövid, kapkodó búcsúval léptem ki az ajtón a májusi tavaszba.

— Nem tudtam... nem tudtam... — kísért a súlyos vád. Üldöz... bánt... kínozt.

Anyám jószágos szíve megbocsát, de én önmagamnak soha nem bocsáthatok meg.

A napokban jelentette meg a Szépirodalmi Könyvkiadó a Juhász Gyula prózai hagyatékából összeállított „Örökség” című kétkötetes gyűjteményt. Ez a könyv több mint irodalmi újdonság és irodalomtörténeti dokumentum. Juhász Gyula prózája mindeddig nagyjából ismeretlen volt az olvasóközönség előtt. Egyetlen kötet jelent meg prózái irásából, az is évtizedekkel korábban — a Holmi.

A határtalanul gazdag prózai termésnek ez a kötet annakidején csak jelentéktelen töredékét adhatta közre, hiszen Juhász Gyula saját vallomása szerint is rengeteg tanulmányt, tárcát és cikket írt. Legalább ötven vezércikket tart számon egyik írói vallomásában és a prózai írások műfajára vonatkozóan a következőképpen vall: „Irtam mindent, amit egy ifjú tudós és költő csak írhat: vezércikket és tárcát, verset és prózát, fejtéciket és riportot, kolumnás tudósítást a havi búcsúról és szakszerű tanulmányt a latin nyelvtanítás érdekében.”

Az átlagolvasók eddig nagyjából ismertek csak költői termését és művészt. Ez az izléses kivitelű és gazdag összeállítás, kétkötetes gyűjtemény most betekintést nyújt a nagy szegedi költő napi gon-

Anyák napjára

(Édesanyám emlékének)

Sorány vigasz, kinek csak anyja van,
De édesanya soha sem becézte,
Csókkal kapatván dalra és mesékre...
(A másik inkább lenne magtalan.)

Boldog, kinek még édesanyja él,
Gyöngéd kezével áldón simogat...
Hullajts útjára hála-szirmokat,
Ha tán göröngyös gondok közt alél...

Anyámat ötven éve hant takarja,
Forró szíve volt, ajka meg szelid:
Féltőn nevelte számos véreit...

Zörrenve roppan múlt idők avarja...
Szerelmes könnyem harmatozva árad:
Örök hűséggel gyászolom Anyámat.

MÁRKY IMRE

Két asszony

Az egyik: életemet adta,
a másik: fiút szült nekem,
az egyik: őszül napról napra,
haja csillog ezüstösen.
A másik: szívem ifjú társa,
segít, mindenben egy velem,
övék most szívem vallomása,
övék az életem.

Anyám, gondokban ő nevelt fel,
két barna szeme, hogy nevet,
ki szeret ilyen szeretettel
mint ahogyan most ő szeret?
Nemrégem még ölében ültem,
ringatta egyetlen fiát, —
nem lettem hozzá sose hűtlen,
elhozta mosolyát.

És annak adtam, aki kérte,
erőt, hűséget így kapott
feleségem tőle cserébe,
mint fényt kapnak a csillagok.
Akartam, olyan legyen ő is,
szerető, jó, hű, mint anyám,
gonddal és szerelemmel őriz
növő évek során.

Ha kérlek, kít szeretek jobban?
oly könnyű most a felelet.
Mint ahogy két erős karom van,
két testvér asszonyt ölelek.
Ketten vigyáznak rám, fiukra,
mint ahogy őrzik a napot
az éjjel nappal lángra gyúlva
virrasztó csillagok!

TAKÁCS TIBOR

Örökség

Válogatott gyűjtemény
jelent meg Juhász
Gyula prózai
hagyatékából

dolataiba is. Egész sereg tanulmányt tartalmaz magyar írókról és költőkről. Csokonai, Gorkij, Ibsen, Tolsztoj, nizmusa és egyetemes világ-Ady és Petőfi életművéről mondja el véleményét és az olvasónak, hogy őszintén ragaszkodott a helyi hagyományokhoz, a haladó nemtárcá, novella és riport társaságában. Ezek az írások hoz kapcsolta írói, költői véleményét a költő száján.

Ez a két kötet is csak töredék a publicista, a tárcáiról és az elbeszélő Juhász Gyula hagyatékából, mégis rendkívül értékes az irodalomtörténet és az olvasó számára egyaránt, mert egyrészt mélyebb betekintést nyújt a költő világába, másrészt lényegesen bővíti az olvasó tudását a költő életéről, művészetéről, a költőről alkotott képéről. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a prózai írásokat a költő függvényének tekintjük — ellenkezőleg: a roppant gazdag prózai hagyatékunk ez a töredéke is meggyőzően bennünket arról, hogy Juhász Gyula, a prózai író kutató válogatta össze. A könyv élen ugyancsak az ő műve, a költő találatát jelent meg egy róla készült portréja bontakozik ki Juhász Gyula prózájáról.